

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI. V Ljubljani 15. januarja 1866. List 2.

Dobri otrok.

Kedar zarja mi prisveti,
Vstanem, in na svitlo grem,
Stvarniku v molitvi vneti
Serčno hvalo, čast dajem.

Mlad sem, še zelo nezmožen,
Vendar nekaj že storim:
Dober lahko sem, pobožen,
Lahko pridno se učim.

Lepi nauki so zakladi,
Ki nabiram jih v srcé,
Biseri so v dobi mladi,
Ki jih molj, erja ne sné.

— k.

Ali res šola ljudstvo kazí?

II.

Čas, v katerem živimo, je viharjen; — sovražniki keršanske vere in posebno katoliških resnic napadajo razodeto besedo božjo, podlago družinskega življenja, tako zvito, dosledno in silovito, kakor malokdej. To nam tudi pové v razumljivi besedi varh pravice in resnice na stolu sv. Petra. V slavnem listu, v okrožnici je Rim zaverigel krive nauke, ktere je zlegla nejevera in brezbožnost, in jih hoče vpeljevati v deržavno in družinsko življenje. Kakošen krik in vik so zagnale sove, ko jim je poglavar sv. cerkve s lučjo posvetil! In letos zopet govori

namestnik Kristusov, da gospod spi, pa se bo zbudil o svojem času. Seme, katerega so v pretečenem stoletju sejali krivi modrijani, je že dozorelo v kervavo žetev, a to seme še ni zarteto, le močnejše in trdnjše rastlike poganja. Kdor nima oči zaprtih, lahko vidi, da je deržavno in družinsko življenje vse gnjilo in razjedeno. Laž in zmota se čišla za modrost in resnico, resnica in pravica se zasmehuje in v nič deva, ljudstvo je v posvetni učenosti čedalje bolj modro in učeno, v božjih resnicah pa čedalje bolj nevedno.

Kaj pa ima tukaj ljudska šola opraviti?! Prav veliko; eni in drugi kličejo, da pri mladosti je treba začenjati, da šolska mladost je naša nada, naše upanje; prvi pravijo, da resnice keršanske vere se morajo mladim srcem vcepiti, mladost je bolj pripravna sprejemati zveličanske nauke; drugi pravijo, da že mladost se mora oprostiti jarma, katerega ji naklada keršanstvo; svet ne bo srečen, dokler bo veroval v Boga. In ravno v teh časih se vpečuje in razširja po Avstriji ljudska šola; snujejo se rečne, obertnjiske in nedeljske šole. Vlada napravlja šole, ter želi premožnih in umnih deržavljanov, cerkev pa jih v svoje varstvo sprejema, ter želi in pričakuje iz šol dobrih kristijanov, in v tem prizadevanji si deržava in cerkev roko podajate, kajti po naših mislih sta dušni in telesni blagor v tesni zvezi. Ali pa svet spozná to resnico, ali verjame, da slab kristijan tudi ni dober deržavljan? Ali niso želje mnogih, da bi se cerkvi vzela pravica do nadzorništva po ljudskih šolah? Tako prizadevanje je pri nas posamesno, v Belgiji in badenski deželi, pa se je očitno pokazalo; „po deržavnih šolah se mora mladost prosta vsega cerkvenega vpliva izrejati; starši, kateri ne pošiljajo svojih otrok v šolo, naj se postavno in ostro kaznujejo“, tako govoré svobodnjaki, kateri so vlado v teh deželah na se potegnili.

Dokler tedaj v Avstriji ostane cerkveno ogledništvo, se ni treba bati, da bi ljudska šola ljudstvo pačila; mladost se bo vedno izrejevala po večnih resnicah, katere hrani in varuje katoliška cerkev; ne bo se vklanjala posvetnemu duhu, kateri sedež to, sedaj uno zahteva, in se nagibljuje na tisto stran, od katere veter vleče.

Svet pa je vendar čedalje bolj spriden; šole ljudi ne zboljšajo; več ko je šol, slaběji so ljudje.

Otroci pridejo v šole takošni, kakoršni se domá izrede; slabe zglede vidijo domá, zunaj in med sabo; zgodaj se po-

hujšajo in na napčno pot zakrenejo. K tej spačenosti v sercu pa pride vnanji lik, učenost, kakor današnji svet tirja; notranjega človeka šola ne more prenačiti, je že dostikrat vse prepozno, vendar ga pa po vnanje nekaj ogladi in otesa. Takošen človek ostane hudoben v svojem sercu, in šola mu le pomaga, da zna hudobijo v sercu bolje prikrivati. A šola ni kriva njegove hudobije; tam, kjer se je družinsko življenje vse spredilo in ni bilo prave podlage, ni mogla nič storiti, strupa se je tam naserkal, kjer drugi najde tečne hrane. Dan danes otroke strahovati je še bolj težavno, kakor nekdanj, ko so se prislovice deržali: „Kdor ne verjame, mora pa čutiti“. Nekdanj se je res šiba v zeló rabila, a dan danes pa svet ne najde dosti psov, s katerimi obklada učenika, če hudobnega otroka telesno kaznuje. Od olike in omike si ljudje večidel naj slabejši del zapomnijo, in omika bi tedaj v tem bila, da bi se noroglavci ne strahovali!! Kakošen hrup je bil lansko leto po vseh časopisih, ko je bil nevbogljiivotrok kaznovan! — Mislili smo, da mestu, v katerem si je to zgodilo, proti občna nesreča. Po drugih časopisih pa tudi beremo od mladih tatov in potepinov, in zopet so ti ljudje pripravljeni šolo napadati in jo opominjati na njeno nalogo in dolžnost.

Učitelji shajajo iz ljudstva, med njem živé in bivajo; njegovih šeg in navad se tudi učniki primejo, tedej ne morejo drugačni biti, kakor je njih vek; njih stan jim sicer dolžnost nalaga biti ljudstvu zgled z podukom in zgledom. Ali učitelji naj več ostanejo takošni, kakoršni so bili domá izrejeni, svet npravno zboljšati, tega učiteljski stan sam ne more, a tisti stan je v prvi versti to dolžan storiti, tisti stan, kteremu zveličar pravi: „Vi ste sol zemlje“; če se sol spridi ni za družega, kakor da se z nogami potepta in pohodi. Goreči duhoven, ki spozná svojo visoko dolžnost ter je navdušen za vse dobro in lepo in pa keršanski učitelj, ki pozná svojo nalogo, moreta tudi dan danes veliko dobrega v šoli storiti, in če ravno vseh ne moreta oteti in vsega krivega poravnati, vendar njih prizadevanje pri mnogih veliko lepega sadu obrodi, tako da se v poznejših letih ljudem pozná, da so v šolo hodili.

Dokler bo tedaj cerkev šolo varovala in ogledovala, ni se treba bati, da bi šola razširjevala hudobijo in spačenost; dokler se pa svet sploh ne poboljša, dotlej pa tudi ni treba od šole pričakovati, kar storiti ne more; kajti šola je takošna, kakor-

šno je ljudstvo, med katerim dela, in ako so šole v eni deželi spačene in slabe, ako se po njih namesto čednosti in uravnosti, troši hudobija in spačenost, je to očitvidno znamenje, da je v deželi gnjilo, v višjih in nižjih krajih, pri prednikih in podložnih; pa šola ni tega kriva, ampak ona kakor očitna naprava glasno govori od splošne samopašnosti. Mk.

Pomenki

o slovenskem pisanju.

III.

T. Naj veljá! Da si mi ti sluga ali posel, bodem ti jaz varh v novem letu; sej tako je določil tvoje imé Jezičnik sam.

U. Jezičnik ne vé, da je imé dijak slovensko; in — kakor si ti si domišljeval, da si tavernik, tako si smem jaz, da sem déak, ki sedanji čas zvonec nosi po deržavi nekdanj slovenski — sam nekdanj Slovenec!

T. Tedaj sva Slovenca oba! Kako mi znaš to razkazati?

U. Ime djak — dijak je iz djati (diti — deti — dejati, dicere, facere vid. Jezičn. III, 14.), in že nekdanj je pel od njegga pesnik: Multa tulit fecitque puer —

T. Oho! Ime tvoje je iz geršk. *διάκονος*, lat. *diaconus*, slov. služnik, in je s konca bilo le duhovnega pomena: služnik v cerkvenih rečeh, v duhovskih opravilih. Tiste mladenčce, ktere so pripravljali za rédovni ali duhovski stan ter jih vadili v potrebnih vednostih (čitati ali brati, peti.), so imenovali diakone — dijake; torej se reče dijak časih le cerkvéni bravec (lector), pevec i. t. d.

U. Ker je v naši cerkvi latinski jezik obredni, so se učili zlasti tega, in morebiti za to se zove dijak tudi latinec, in zdaj posebno učenec latinskih šol?

T. Kakor dijak, tako je tudi šola gerška beseda *σχολή*, a) otium (Mufse) t. j. prazni ali prosti čas, ki se obrača v učenje, in b) schola t. j. mesto, kjer se uči, torej učilišče, učilnica. Beseda schola (scola, scuola) je indoevropska, spre-